

Listopad 2012 roku

Niniejsze zestawienie nie jest wiążące dla Trybunału i nie ma charakteru wyczerpującego

Zdrowie

Sprzedaż leków

Cantoni przeciwko Francji

15 listopada 1996 roku

Pan Cantoni, kierownik supermarketu, został ukarany grzywną wymierzoną w postępowaniu karnym za bezprawną sprzedaż produktów farmaceutycznych. Zarzucił, że prawo zakazujące sprzedaży leków przez podmioty inne niż apteki nie było wystarczająco jasne.

Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał, że we Francji istniało utrwalone od co najmniej 1957 roku orzecznictwo sądowe co do tego, jakie produkty powinny być uznane za leki. Korzystając z pomocy prawnej pan Cantoni byłby w stanie dowiedzieć się, że groziło mu oskarżenie o bezprawną sprzedaż takich produktów. Brak naruszenia Artykułu 7 (zakaz karania bez podstawy prawnej) Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Dostęp do leków

Hristozov i inni przeciwko Bułgarii

13 listopada 2012 roku

Sprawa dotyczyła odmowy władz bułgarskich w kwestii umożliwienia dziewięciu śmiertelnie chorym na raka pacjentom dostępu do niezatwierdzonego, eksperymentalnego leku przeciwnowotworowego, który nie został dopuszczony do obrotu w żadnym kraju, ale jest dozwolony w niektórych krajach w ramach procedury "humanitarnego zastosowanie leku". Trybunał po raz pierwszy zbadał kwestię dostępu śmiertelnie chorych do niezatwierdzonych leków.

Brak naruszenia Artykułu 2 (prawo do życia)

Brak naruszenia Artykułu 3 (zakaz tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania)

Brak naruszenia Artykułu 8 (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego)

Trybunał uznał, że ograniczenie dotyczyło prawa do poszanowania życia prywatnego pacjentów, chronionego przez Artykuł 8. Zauważył, że istnieje tendencja wśród krajów europejskich, która pozwala na stosowanie niezatwierdzonych leków w wyjątkowych okolicznościach. Jednakże Trybunał stwierdził, że ten konsensus nie został oparty na unormowanych zasadach w prawie tych państw, ani nie określa w precyzyjny sposób, jak należy regulować wykorzystanie takich produktów.

Opłata za leczenie

Nitecki przeciwko Polsce

21 marca 2002 roku (decyzja w kwestii dopuszczalności)

Skarżący, który cierpiał na rzadką i śmiertelną chorobę, twierdził, że nie miał środków na pokrycie kosztów leczenia. Zaskarżył przed Trybunałem odmowę władz w zakresie zwrotu pełnych kosztów jego leczenia (w ramach ogólnego systemu ubezpieczenia chorobowego zostało pokryte tylko 70% kosztów).

Trybunał orzekł, że kwestia sporna mgła powstać na gruncie Artykułu 2 (prawo do życia), w którym wykazano, że władze Umawiającego się Państwa narażają życie jednostki na niebezpieczeństwo poprzez odmowę udzielenia opieki zdrowotnej, którą zobowiązały się ogólnie udostępnić ludności. W przypadku Pana Niteckiego nie miało to miejsca.

Dostęp do prywatnej dokumentacji medycznej

K.H. i inni przeciwko Słowacji (skarga nr 32881/04)

28 kwietnia 2009

Skarżące, osiem kobiet pochodzenia romskiego, nie mogły zajść w ciążę po tym, jak były leczone na oddziałach ginekologicznych dwóch szpitali, zatem podejrzewały, że zostały wysterylizowane w czasie ich pobytu w tych szpitalach. Zarzuciły, że nie mogły uzyskać kserokopii dokumentacji medycznej.

Trybunał stwierdził naruszenie Artykułu 8 (prawo do życia prywatnego i rodzinnego) w zakresie odmowy udostępnienia skarżącym kserokopii dokumentacji medycznej. Trybunał orzekł, że chociaż wprowadzono potem zmiany legislacyjne zgodne z Konwencją, stało się to zbyt późno dla skarżących.

Podanie informacji medycznej do publicznej wiadomości

Open Door i Dublin Well Woman przeciwko Irlandii

29 października 1992

Skarżący to dwie irlandzkie firmy, które zarzuciły, że w drodze nakazu sądowego zakazano im udzielania ciężarnym kobietom informacji o aborcji za granicą.

Trybunał uznał, że ograniczenie nałożone na skarżących stworzyło zagrożenie dla zdrowia kobiet, które nie mają środków ani wiedzy, by szukać i korzystać z alternatywnych sposobów uzyskiwania informacji na temat przerywania ciąży. Ponadto, zważywszy, że takie informacje były dostępne gdzie indziej, a kobiety w Irlandii co do zasady mogą podróżować do Wielkiej Brytanii, by dokonać aborcji, ograniczenia były w dużej mierze nieskuteczne. Naruszenie Artykułu 10 (wolność wyrażania opinii).

Ujawnienie dokumentacji medycznej prokuraturze

Sprawa w toku

Avilkina i inni przeciwko Rosji (skarga nr 1585/09)

Zakomunikowano dnia 6 maja 2011

Skarżący to trzy osoby fizyczne i organizacja religijna, Centrum Administracyjne Świadców Jehowy w Rosji.

Organizacja sformułowała w szczególności zarzuty w zakresie sposobu prowadzenia śledztwa w sprawie jej działalności oraz twierdzeń prokuratorów, że Świadcowie Jehowy zajmują się religijnym ekstremizmem.

Poszczególni skarżący zarzucają w głównej mierze, że prokuratura zmusiła lekarzy do ujawnienia informacji zawartych w ich dokumentacji medycznej bez ich zgody i wobec braku śledztwa uzasadniającego takie ujawnienie, jak również, że odmówiono im leczenia w szpitalu publicznym z powodu ich przekonań religijnych.

Niewłaściwe postępowanie zawodowe lekarzy

Diennet przeciwko Francji

26 września 1995 roku

Dr Diennet, francuski lekarz, został skreślony z rejonowego rejestru lekarzy ze względu na niewłaściwe postępowanie zawodowe po tym jak przyznał, że doradza na odległość swoim pacjentom, którzy chcieli stracić na wadze. Nigdy nie spotkał się ze swoimi pacjentami, nie kontrolował ani nie dostosowywał zaleconego leczenia, a w czasie jego częstych nieobecności pacjenci byli konsultowani przez personel jego recepcji. Skarżący sformułował zarzut, że przy podejmowaniu decyzji w jego sprawie zawodowe organy dyscyplinarne nie były bezstronne, a przesłuchania przed nimi nie były jawne.

Trybunał stwierdził naruszenie Artykułu 6 ust. 1 (prawo do rzetelnego procesu sądowego), ponieważ przesłuchania nie były jawne oraz brak naruszenia Artykułu 6 ust. 1 w związku z zarzutem, że organy dyscyplinarne nie był bezstronne.

Draon przeciwko Francji **Maurice przeciwko Francji**

6 października 2005 roku (Wielka Izba)

Skarżący są rodzicami dzieci z niepełnosprawnością wrodzoną, która z uwagi na zaniechanie nie została wykryta podczas ciąży. Skarżący domagali się zadośćuczynienia. Jednakże w toku postępowania wprowadzono nową ustawę, mającą zastosowanie do spraw zawisłych, która stanowiła, że nie było już możliwe dochodzenie pełnego zadośćuczynienia. Skarżący zaskarżyli tę ustawę.

Trybunał stwierdził naruszenie Artykułu 1 Protokołu nr 1 (ochrona własności), ponieważ nowa ustawa całkowicie i wprost, z mocą wsteczną, znosiła jedno z podstawowych postępowań z tytułu szkody obejmującej bardzo duże sumy pieniędzy, o które w przeciwnym wypadku skarżący mogliby się ubiegać. W wyniku tej ustawy skarżący zostali pozbawieni, bez odpowiedniej rekompensaty, znacznej części roszczenia, którego się domagali.

Spyra i Kranczkowski przeciwko Polsce (skarga nr 19764/07)

25 września 2012 roku

W niniejszej sprawie skarżący, matka i syn, zarzucili, że niepełnosprawność syna była spowodowana brakiem odpowiedniej opieki medycznej w trakcie porodu w szpitalu, w szczególności dlatego, że personel pielęgniarski nie spełnił standardów opieki nad noworodkami. Skarżący powołali się w szczególności na Artykuł 8 (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego). Od urodzenia syn był leczony, między innymi, z powodu problemów z oddychaniem i przeszedł kilka operacji. Obecnie ma znaczny stopień niepełnosprawności, wymaga stałej opieki, ciągłego przystosowania i specjalnej diety. W 2002 roku został uznany za niepełnosprawnego w 100% od urodzenia. Skarżący zarzucili brak skutecznych procedur podejmowanych przez polskie władze w celu wyjaśnienia przyczyn niepełnosprawności.

Brak naruszenia Artykułu 8. Trybunał, powołując się na opinie biegłych, że leczenie zapewnione skarżącym było odpowiednie i zgodne z zasadami praktyki lekarskiej, stwierdził, że państwo nie jest odpowiedzialne na podstawie merytorycznego aspektu Artykułu 8. Co do proceduralnego aspektu tego Artykułu, Trybunał zauważył na wstępie, że skarżący właściwie skorzystali z przysługujących im środków celem wyjaśnienia przyczyny niepełnosprawności syna. Sprawa skarżących została również rozpatrzona na trzech etapach postępowania oraz przed komisją dyscyplinarną związku lekarzy, w ramach procedur, których przebiegu nie można poddać krytyce i które wykluczyły jakikolwiek związek pomiędzy działaniem personelu medycznego a niepełnosprawnością skarżącego, rzucając światło na przyczyny problemu. Zatem, nawet jeżeli przebieg dochodzenia w sprawie karnej mógł skutkować podniesieniem zarzutów w związku z Artykułem 8 Konwencji, polski system prawny jako całość zapewnił skarżącym środki, które pozwoliły na odpowiednie zbadanie ich sprawy.

Sprawy w toku

Ismayilova przeciwko Azerbejdżanowi (skarga nr 27860/07)

Zakomunikowano dnia 17 marca 2011 roku

Pani Ismayilova doznała obfitego krwawienia kilka miesięcy po operacji usunięcia torbieli i jajnika. Skarżąca wytoczyła powództwo o zadośćuczynienie z tytułu szkody powstałej na skutek zaniechania lekarskiego.

Zarzuca, że sądy krajowe nie wzięły pod uwagę całości materiału dowodowego, a postępowanie sądowe trwało zbyt długo.

Csoma przeciwko Rumunii (skarga nr 8759/05)

Zakomunikowano dnia 7 lipca 2011 roku

Pani Csoma doznała obfitego krwawienia oraz innych powikłań na skutek procedur medycznych skutkujących aborcją (na którą się zgodziła).

Skarżąca zarzuca, że w wyniku poważnych błędów lekarskich nie jest już w stanie mieć dzieci.

Bulai przeciwko Mołdawii (skarga nr 12740/09)

Złożono w styczniu 2009 roku

Pani Bulai, jedno ze skarżących małżonków, przez pomyłkę została chirurgicznie wysterylizowana, kiedy usuwano jej jajniki i jajowody podczas cesarskiego cięcia przy porodzie. W rezultacie w wieku 32 lat przechodzi przedwczesną menopauzę i długotrwały uraz psychiczny.

Pan i Pani Bulai zarzucają, że mołdawskie sądy nie uzasadniły w wystarczający sposób wyroku, który zwalnia lekarza od odpowiedzialności karnej oraz że przyznano im niewystarczające zadośćuczynienie, a wyrok na ich korzyść nie został wykonany w odpowiednim czasie.

Śmierć w szpitalu

Šilih przeciwko Słowenii

09 kwietnia 2009 roku (Wielka Izba)

20-letni syn Pana i Pani Šilih, który wymagał pomocy medycznej z uwagi na nudności i świąd skóry, zmarł w szpitalu w 1993 roku, po tym jak podano mu leki, na które był uczulony. Skarżący zarzucili, że ich syn zmarł z powodu błędu w sztuce lekarskiej, a po jego śmierci nie zostało przeprowadzone skuteczne śledztwo.

Trybunał stwierdził naruszenie Artykułu 2 (prawo do życia) z uwagi na przewlekłość, postępowania karnego, w szczególności śledztwa, jak również dlatego, że nastąpiła zmiana sześciu sędziów na jednym etapie postępowania cywilnego przed sądem pierwszej instancji, które trwało 13 lat.

Sprawa w toku

Jovanović przeciwko Serbii (skarga nr 21794/08)

Zakomunikowano dnia 12 kwietnia 2011 roku

Nowonarodzone, zdrowe dziecko Pani Jovanović zaginęło kilka dni po porodzie, w nocy po której miało zostać wypisane ze szpitala. Personel medyczny poinformował rodziców, że dziecko nie żyje. Jednakże nie przedstawiono żadnych wyjaśnień na temat przyczyn śmierci oraz nie zwrócono ciała rodzicom, tłumacząc, że ich syn został przewieziony do innego miasta na sekcję zwłok.

Pani Jovanović zarzuca, że władze nie poinformowały jej o prawdziwym losie syna, który, jak podejrzewa, został bezprawnie przekazany do adopcji oraz że nie mogła skutecznie tego zakwestionować.

Śmierć w czasie odbywania służby wojskowej

Sprawa w toku

Panovy przeciwko Rosji (skarga nr 21024/08)

Zakomunikowano dnia 8 czerwca 2011 roku

Syn Pana i Pani Panovy, cierpiący na niedowagę w momencie przyjęcia do wojska, został wyznaczony do wykonywania zadań militarnych podczas zimy na lotnisku wojskowym. Zmarł na zapalenie płuc w styczniu 2005 roku. Rosyjskie sądy przyznały zadośćuczynienie w postępowaniu cywilnym przeciwko jednostce wojskowej, gdy okazało się, że wyznaczanie synowi skarżących ciężkich zadań na zewnątrz podczas zimy, w połączeniu z niezapewnieniem codziennych konsultacji lekarskich oraz brakiem dodatkowej żywności, doprowadziło do jego śmierci.

Skarżący podnoszą zarzut śmierci ich syna w czasie odbywania przez niego służby wojskowej oraz braku skutecznego śledztwa w tej sprawie.

Śmierć w instytucji medyczno-socjalnej

Sprawa w toku

Center of Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu przeciwko Rumunii (skarga nr 47848/08)

Zakomunikowano dnia 7 czerwca 2011 roku

Valentin Câmpeanu, młody człowiek pochodzenia romskiego, porzucony w chwili urodzenia, wychował się w sierocińcu a w wieku pięciu lat zdiagnozowano u niego HIV. Stwierdzono również "głęboki niedorozwój umysłowy z IQ 30", a następnie rozwinęły się objawy towarzyszące HIV, w tym gruźlica, zapalenie płuc i przewlekłe zapalenie wątroby. We wrześniu 2003 roku władze wydały decyzję o przerwaniu sprawowania nad nim opieki przez państwo, ponieważ ukończył on 18 lat. Znalezienie instytucji gotowej go przyjąć zajęło parę miesięcy. Dopiero w dniu 5 lutego 2004 roku został przyjęty do zespołu medyczno-socjalnego. W danym czasie mierzył 168 cm i ważył 45 kg, miał na sobie tylko zużyty dres bez bielizny i obuwia, nie orientował się w czasie i przestrzeni, nie mógł się samodzielnie odżywiać i dbać o swoją higienę. Zapewniono mu retrowirusowe leczenie jedynie w dniu 9 lutego 2004 roku. Zmarł w dniu 20 lutego 2004 roku, sam, w nieogrzewanym pomieszczeniu, miał na sobie tylko górę od piżamy. Mimo że nie mógł samodzielnie jeść i korzystać z toalety, nie zapewniono mu wówczas pomocy.

Centrum Pomocy Prawnej w imieniu Valentina Câmpeanu zarzuca, że doszło do naruszenia Artykułów 2 (prawo do życia), 3 (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania), 5 (prawo do wolności i bezpieczeństwa), 8 (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego), 13 (prawo do skutecznego środka odwoławczego) i 14 (zakaz dyskryminacji) w wyniku łącznych działań lub zaniechań kilku agencji państwowych, w szczególności w ciągu ostatnich kilku miesięcy życia Valentina.

Transfuzja krwi

Sprawa w toku

Bochkareva przeciwko Rosji (skarga nr 49973/10)

Zakomunikowano dnia 14 marca 2011 roku

Mąż Pani Bochkareva, cierpiący na raka nerki, był operowany w marcu 2005 roku. Ponadto miał przeprowadzaną wówczas transfuzję krwi. Zmarł kilka miesięcy później z powodu powikłań nowotworowych.

Skarżąca zarzuca, że jej zmarły mąż doznał cierpienia przechodząc leczenie raka ze względu na sposób, w jaki zostało ono przeprowadzone oraz że śledztwo w sprawie transfuzji krwi dla jej męża nie przyniosło wyraźnych ustaleń faktycznych w zakresie odpowiedzialności urzędników i personelu medycznego, którzy wzięli w niej udział.

Zagrożenie wynikające z kontaktu ze środowiskiem

Roche przeciwko Zjednoczonemu Królestwu

19 października 2005 roku (Wielka Izba)

Pan Roche, który urodził się w 1938 roku, a od 1992 roku został zarejestrowany jako osoba niepełnosprawna, miał problemy zdrowotne z powodu wystawienia na działanie toksycznych chemikaliów podczas badań, którym został poddany na początku 1960 roku, gdy odbywał służbę w brytyjskim wojsku. Zarzucił, że nie miał dostępu do wszystkich stosownych i odpowiednich informacji, które pozwoliłyby mu na ocenę ryzyka, na jakie był narażony biorąc udział w tych badaniach.

Trybunał stwierdził naruszenie Artykułu 8 (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego), ponieważ nie istniała procedura umożliwiająca Panu Roche uzyskanie informacji na temat zagrożeń związanych z jego udziałem w badaniach organizowanych przez wojsko.

Sprawa w toku

Vilnes i inni przeciwko Norwegii (skargi nr 52806/09 i 22703/10)

Rozprawa przed Izbą dnia 18 września 2012 roku

Sprawy dotyczą zarzutów sformułowanych przez nurków wobec norweskiego przemysłu naftowego na Morzu Północnym i na obiektach badań organizowanych przez spółkę "Norwegian Underwater Intervention Ltd" (NUI / NUTEC), której Skarb Państwa jest częściowym udziałowcem.

Skarżący zarzucają, że nurkowanie spowodowało u nich trwałą niepełnosprawność i skutkowało utratą zdolności do pracy. Twierdzą także, że norweskie władze nie zapewniły ram prawnych w zakresie przepisów dotyczących bezpieczeństwa, by ich chronić, dopuszczaly wyjątki od przepisów dotyczących bezpieczeństwa, nie sprawowały właściwego nadzoru, a - w przypadku niektórych nurków - nie zapobiegły testom nurkowym na NUI / NUTEC i nie poinformowały ich o eksperymencie i jego konsekwencjach, ani nie przeprowadziły go zgodnie z ich wcześniejszą zgodą.

Wydalenie chorych

D. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu

2 maja 1997 roku

Skarżący, pochodzący z St Kitts (Karaiby), po przybyciu do Zjednoczonego Królestwa został zatrzymany za posiadanie kokainy i skazany na karę sześciu lat pozbawienia wolności. Okazało się, że chorował na AIDS. Przed jego zwolnieniem wydano nakaz deportacji do St Kitts. Skarżący twierdził, że wydalenie zmniejszyłoby jego szanse na przeżycie, ponieważ leczenie, jakie otrzymał w Zjednoczonym Królestwie, nie było dostępne w St Kitts.

Trybunał podkreślił, że cudzoziemcy, którzy odbyli karę pozbawienia wolności i wobec których wydano nakaz deportacji, co do zasady nie mogą domagać się prawa do pozostania na terytorium Państwa Konwencji w celu dalszego korzystania z medycznej, społecznej lub innej formy pomocy świadczonej przez Państwo wydalające podczas pobytu w zakładzie karnym. Jednakże okoliczności sprawy skarżącego były dość wyjątkowe. Z uwagi na fakt, że skarżący znajdował się w zaawansowanym stadium choroby i był uzależniony od leczenia, które otrzymywał, istniało poważne niebezpieczeństwo, że niekorzystne warunki życia w St Kitts zmniejszyłyby jego szanse na przeżycie i naraziłyby go na wielkie cierpienie. Jego deportacja stanowiłaby zatem naruszenie Artykułu 3 (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania).

N. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu (skarga nr 26565/05)

27 maja 2008 roku (Wielka Izba)

Skarżąca, obywatelka Ugandy, została przyjęta do szpitala parę dni po tym, jak przybyła do Zjednoczonego Królestwa, ponieważ była poważnie chora i cierpiała z powodu powikłań związanych z AIDS. Jej wniosek o azyl nie został uwzględniony. Twierdziła, że w sytuacji powrotu do Ugandy zostałaby poddana niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu, ponieważ nie będzie w stanie uzyskać tam niezbędnego leczenia.

Trybunał zauważył, że władze brytyjskie zapewniły skarżącej leczenie przez okres dziewięciu lat, w czasie gdy jej wniosek o azyl i skargi były rozpatrywane przez brytyjskie sądy i Europejski Trybunał Praw Człowieka. Konwencja nie nakłada na Państwa-Strony obowiązku uwzględnienia różnic w leczeniu w państwach niebędących stronami Konwencji poprzez zapewnienie darmowej i nieograniczonej opieki medycznej dla wszystkich cudzoziemców bez prawa pobytu w ramach ich jurysdykcji. Dlatego Zjednoczone Królestwo nie ma obowiązku dalszego świadczenia leczenia skarżącej. Jeżeli zostałaby wydalona do Ugandy, nie doszłoby zatem do naruszenia Artykułu 3.

Eutanazja

Pretty przeciwko Zjednoczonemu Królestwu

29 kwietnia 2002 roku

Skarżąca umierała na stwardnienie zanikowe boczne, chorobę zwyrodnieniową dotykającą mięśnie, na którą nie ma lekarstwa. Biorąc pod uwagę, że ostatnie etapy choroby są bolesne i odzierające z godności, chciała zachować kontrolę nad tym, jak i kiedy umrze. Chociaż popełnienie samobójstwa nie było przestępstwem w prawie angielskim, to wspomagane samobójstwo już tak. Z powodu swojej choroby, Pani Pretty nie mogła samodzielnie popełnić samobójstwa i chciała, by pomógł jej mąż. Kiedy władze nie uwzględniły jej wniosku, zarzuciła, że jej mąż nie zostałby zwolniony od odpowiedzialności karnej, jeżeli pomógłby jej umrzeć.

Brak naruszenia Artykułu 2 (prawo do życia). Trybunał orzekł, że prawa do życia nie można, bez zniekształcenia jego literalnego brzmienia, interpretować jako przyznanie diametralnie przeciwnego prawa, a mianowicie prawa do śmierci.

Brak naruszenia Artykułu 3 (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania). Trybunał orzekł, że Konwencja nie wymaga od państwa, by zezwalało na działania zmierzające do zakończenia ludzkiego życia.

Koch przeciwko Niemcom

19 lipca 2012 roku

W następstwie upadku przed domem, żona Pana Kocha była niemal całkowicie sparaliżowana od 2002 roku i wymagała sztucznego podtrzymywania przy życiu i stałej opieki pielęgniarskiej. Pragnęła zakończyć to, co postrzegała jako niegodne życie, popełniając samobójstwo. Wniosek skarżącego złożony w imieniu jego żony o pozwolenie na zażycie śmiertelnej dawki leków nie został uwzględniony, ponieważ władze uznały, że pozwolenie może być przyznane wyłącznie na utrzymanie lub podtrzymanie życia, a nie, aby pomóc osobie zakończyć jej życie.

Trybunał orzekł, że odmowa sądów niemieckich dotycząca zbadania zasadności zarzutów Pana Kocha od tej decyzji, wniesionych w imieniu jego zmarłej żony i własnym, naruszyła jego prawo na podstawie proceduralnego aspektu Artykułu 8.

Więcej informacji na temat [opieki zdrowotnej w więzieniach](#), [praw reprodukcyjnych](#) lub [zdrowia psychicznego](#) – zobacz osobne zestawienia z tej serii.